

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARJKOVA 28a
 Telefon 67-80

Oredništvo in uprava
 za Slovenijo in slovenski del
 Julijske Krajine
LJUBLJANA Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se određuje ma i jedne
 stope krvlju i znojem otaca svo-
 jih natopijene zemlje nije dostojan
 da se nazivlje narodom

30 TRAVNJA

godina 1915, dakle na smrtni dan hrvatskih velikana Zrinskoga i Frankopana, callističkih protivnika i Habsburgovaca i Austrije, sastali su se u partiškom hotelu »Madison« predstavnici hrvatskih, slovenskih i srpskih emigranata iz Austrije, da zauzmu stanovite stajalište prema događajima, koji su se u tim danovima — po malo narode na Slavonskom jugu naročito sudbonosnim — odigravali.

Iako se jamo o loma nije moglo govoriti, jer su zainteresirane velike sile to držale kao najstrožiju tajnu, ipak se osjećalo u zraku, da se nešto za kulisa zbiva i da se Južnim Slavenima kroji sudbina. To su dokazivali brojni članovi u Hrvatsku i Slovenicima pod Austrijom, o njihovim oslobodilačkim težnjama, o Jadranskom pitanju i svim mogućim drugim problemima, koji su radili o nama, a o kojima su se novine u to vrijeme, očito inspirirane, na veliko raspisale.

Pravi hrvatski predstavnici u domovini nijesu u to doba mogli dignuti svoj glas. Velika većina najvrjednijih sinova ili je bila po austrijskim tamičnicima ili bila razbacana po frontama. Jedina je dakle emigracija mogla u to dane reći u ime naroda svoju riječ. Kao dobri rodoljubi svi vrjedniji ljudi su je i izrekli. I da ne bje njih, Bog zna kakovim bi putem historija našega naroda bila krenula. Oni su još prije Wilsona i njegovih 14 točaka postavili princip samoodređenja naroda pod čijim se je gestom cijeli svijetski rat i vodio. Bez tih njih ambicija, vodjeni čistim idealizmom, su članovi Jugoslavenskog odbora, pokrenuli zajedničku akciju za obranu naših nacionalnih interesa. Ta je akcija, u kojoj su sudjelovali i najvrjedniji slovenski i hrvatski sinovi iz Istre, doživjela par godina zatim proklamacijom Wilsonovih 14 točaka i ulaskom Amerike u rat, najljepšu satisfakciju.

Kada se uzme u obzir tadašnje prilike u svijetu i potpuna nepoznanost naših problema i velikih naroda, kada se zna, da mnogim njihovim silama nije bilo u interesu očitovanje ideala ove male skupine nesudbinih rodoljuba, koji za sobom nijesu imali naročito nakon sloma Rusije, nikoga, do li vjiru u svoju pravdu i stvar, tada istom utvrdimo jasnu sliku golomoga rada i napora tih restitih ljudi. Program njihov nije na zalost ispunjen u cijelosti. Ali već samim tim, da su ga uspjeli kao pripadnici jednog maloga naroda iznijeti pred najviše foruma tadašnje svjetske politike značilo je veliki uspjeh.

Koji su bili principi na kojima se temeljilo rad Jugoslavenskog odbora? Najbolje to se vidi iz memoranduma, što ga je odbor nekoliko dana zatim (6. svibnja 1915.) upravo francuskom ministru vanjskih poslova Delcassu-a, a u tome se među ostalim kaže, da svi Srbi, Hrvati i Sloveni očekuju od onoga rata, ujedinijenje svih svojih narodnih dijelova i čitavoga teritorija u jednu nezavisnu državu, u kojoj će im na njihovoj ujedinijenoj zemlji biti zajamčena njihova narodna egzistencija.

Nije bilo lako izvojevati priznanje tih zahtjeva, kad se zna, da se voditelji velikih država do zadnjega časa nijesu mogli pomiriti s mišlju da Austrija mora propasti, da bi mali narodi, koji su u njoj stajali pod njemačkim jarmom mogli slobodno živjeti.

A ipak žilavosti i zasonosom poživovom rodu toga slava emigranta uspjelo je, da je konačno njihova teza o samoodređenju naroda proklamirana kao vrhovno načelo za koje se vodio tako strašni rat.

Cesto se čuje, kako je svaka emigracija osuđena na propast, jer da nema uporišta u narodu, da je bilika koja bje rođena zemlje mora prije ili kasnije uginuti. Na adresu raznih emigracija kojih je u posljednjih 25 godina prepuna Evropa, padaju razne česte na baš najlošavije primjedbe. Često i s potpunim pravom, jer se i u redove posljednjate emigracije uvuklo svega i svačega. Hrvatska i slovenska emigracija iz svjetskoga rata tiskoto odselac, osobito promatrana iz današnje perspektive, svojim idealizmom, zasonom i poživovnošću. Nitko od svih tadašnjih članova Jugoslavenskog odbora, kad je kasnije došlo do očitovorenja njihovih ideala nije ni za tren pomislilo na to, da se plodovima svoga dugogodišnjeg mukotornog rada okoristi. Svi su oni umrli gotovo zaboravljeni, mnogi daleko od domovine politike, a svi daleko od one politike koja nosite. Zato je tim ljepšja i tim svjetlija ostala njihova slika u našim očima, a ostala ta i u očima budućih pokoljenja. Spomjnući se danas na dvadesetpetu godišnjicu osnulka Jugoslavenskog odbora tih naših vrlih rodoljuba mi im s najdubljim poštovanjem izričemo svoju hvalu kao uzorima koji su nam pokazali kalova mora da bude prava emigracija.

ITALIJA PREMA DANAŠNJEM SUKOBU ODNOS PREMA SAVEZNICIMA I NJEMAČKOJ

U posljednjem svesku »Nove Evrope« (broj 2 i 3.) napisao je poznati hrvatski publicist Bogdan Radica politički prikaz o Italiji, koji je — premda napisan prije rata u Norveškoj — još uvijek aktualan s obzirom na držanje Italije, koje se u biti nije u posljednje vrijeme promijenilo, premda je naravno vidljivo svakim danom sve jače skretanje talijanske politike u pravcu jačega zbliženja s Njemačkom i približavanja konačno odluci: aktivnoj intervenciji nakon stanja nezaračenosti, u kojemu se sada nalazi. Radica piše:

»Dok su sve evropske velike sile subjektivni učesnici rata, a u glavnom svi mali narodi čuvaju s velikim oprezom svoje neutralnosti, dotle jedna jedina velika sila čini iznimku u ovom sukobu političkih i ekonomskih imperijalizama i suprotnih sukobljavajućih se ideologija. Radi se o Italiji ili bolje o fašističkoj Italiji, budući da vodje i odgovorne ličnosti današnje Italije stalno podvlače i ističu, da je smisao i cilj fašizma intimno povezan sa smislom i sa ciljem same Italije, je da nema nikakve razlike između Italije i fašizma, naprotiv, da su se ta dva pojma polstopjela i čine jedno jedinstveno tijelo.

U ovaj postavci leži sva duboka drama koja se danas odigrava u stavu talijanskog n e r a t o v a n j a; a ne talijanske neutralnosti, kako se to mislilo u početku. Jer, sasvim je shvatljivo, i u prirodi je jednog režima koji svoj ratnički karakter nije nikada krio, da on nije mogao da ostane neutralan, kao što su to činile na pr. Švicarska, sjeverne ili balkanske zemlje, koje nemaju nikakvih nacionalnih i teritorijalnih aspiracija i smatraju mir kao jedino sredstvo svoga napretka nacionalnog i socijalnog. Tko dobro poznaje izvor fašističkog režima i njegovu prvobitnu popularnost u talijanskim masama, taj će morati da prizna, da je prvenstveni elemenat njegove doktrine bilo: stvaranje talijanskog carstva i teritorijalno uvećanje talijanske države. Fašizam nastaje u Italiji kao prva pobuna protiv ugovora o miru i protiv versailleskog diktata, koji je, prema mišlju Italiju njezinim životnim potrebama. Ma da je Italija bila jedna od potpisnika Versaillesa, kao i Francuska i Engleska i ma da je ona bila u stvari u sklopu francusko-britanske politike, ona je prva — sa fašizmom i preko fašizma — proglasila svoju sumnju u Versailles, i postepeno, ukoliko se režim razvijao, ona je doprinijela da se Versailles sruši i da se politika status-quo učini nerealanom i nepostojećom. Fašizam je, prema tome, odmah posljiye rata, odvuкао Italiju iz evropskog ekvilibrja i najavio potrebu stalne vojničke pripravnosti Italije, pošto je Versailleski

mir obilježio slabim, bolesnim, i kratkog trajanja. Na taj način, fašistička Italija bila je prva zemlja koja se stavila na čelo revizionizma, te smatrala da evropska karta ima da bude izmijenjena i preokrenuta. Fašizam nije nikada zanijekao ovaj svoj pravi izvor i ovaj smisla svoga režima; on je, naprotiv, od početka pa do danas, išao za tim da se revizionistička tendencija — sve to više proširi na cijelu Evropu. Prirodno je, da je uslijed toga moralo doći do saradnje kao u prvotnoj fazi fašistička Italija, koja je jedina saradnjivala aktivno sa Sovjetskom Rusijom. Pored toga, fašistička Italija je proglasila i formulirala i specifično pravo proleterskih i siromašnih velikih naroda, koji traže svoje mjesto na suncu. Sve to čini, da fašistička Italija i danas ostaje više u moralnom i političkom težištu u kome se nalazi Njemačka nego li Engleska i Francuska. Fašistička Italija je zemlja koja smatra historiju svog nacionalnog uspijanja nedovršenom i nezaključenom, pa je s toga gledišta logično, da je ona protiv francusko-engleskog staličkog shvaćanja međunarodnog života, a za jedan dinamički i promjenljiv međunarodni život, koji treba da vodi više računa o siromašnim velikim narodima.

Ovi osnovni elementi, koji ostaju u vezi fašističkog shvaćanja unutrašnjeg i spoljašnjeg života Italije, odlučno utiču na današnje držanje talijanske politike; i čine, da Italija nije neutralna, nego se nalazi samo u stanju neratovanja, ostavljajući sebi otvorena vrata, da u slučaju kad njezini interesi to budu zahtijevali posegne i za sredstvima ratovanja. To je bio i smisao Clanova govora u rimskoj Korporativnoj Skupštini; on u suštini iznosi ove dvije krupne tačke: 1. obrazloženje zbog čega Italija nije odmah i automatski trebala da uđe u rat na strani Njemačke; i 2. priznanje, da Italija nije vojnički bila pripremljena za ovaj rat. Sve ostalo je dijalektički istoricizam, nastao uslijed nepravedjene i nametnute stvarnosti izvjesna zapadno-evropska publicistika htjela je da u tome vidi odmah kidanje osovine Rim—Berlin, napuštanje saveza od strane Italije prema Njemačkoj, približavanje Italije zapadnim demokracijama (u smislu njihovih ciljeva u obranu zapadnjačke kršćanske civilizacije od boljševičko-naciističke-poganske opasnosti), to konačno i analogiju između pozicije Italije od godina 1914—1915. i danas. Sve su to bila proizvoljna beletristička nagovještavanja, bez ikakve veze sa Mussolinijevskom i fašističkom stvarnošću, koja je demokracije i njihove ustanove, skupa s njihovim političkim organizmom, davno već proglasila fosilima i starčkim petrefaktima. Sam Mussolini je u više maloga kazao, da je Sredozemno More velika tamična i ko-

joj se Italija nalazi kao utamnjenik; Gibraltar i Suez dvije su kapije koje lište i sprečavaju zdravo disanje talijanskih puca. To stanje Mussolini osjeća više od svakog prosječnog Talijana. Naročito danas kada anglosaska blokada funkcionira na samim vratima Geneve. U tome je bitni skoljetni problem nesamo fašizma već i Italije, uslijed kojega ona mora da se pomlće, da bi mogla da živi i da se razvija; a uslijed čega ona ne može da stoji uz Francusku i uz Englesku, već mora da traži promjenu evropske karte i da bude za dinamično međunarodnog prava i međunarodnog života.

Isto tako, nema govora o analogiji između Italije od 1914. i danas. Dovoljno je pročitati knjigu Luigla Salvatorellija (»La Triplice Alleanza«), koju je baš izdao milanski Institut za proučavanje međunarodne politike, pa da se vidi, kako su to bile dvije sasvim suprotne pozicije. Danas se radi o sasvim drugoj Italiji, koja zna i osjeća da njena veličina i snaga leži u potpunju slobodi Sredozemnog Mora, u kome Italija ima da igra svoju sudbonosnu ulogu. Mussolini vrlo dobro zna, da to ne može da se izvede održanjem supremacije Francuske i Velike Britanije, i da je zato potrebna sila. Ali je Clanu u isti mah dovoljno podvuкао, da Italija isprerpljena u Abesiniji i Španiji, nije u mogućnosti da podje napredno s Njemačkom, već da jedino može, zasad još, da posvetuje svu svoju pažnju svojem naoružanju i vojnom ojačanju.

Ostaje još da se dodirne pitanje odnosa fašističke Italije i boljševičke Rusije. Iz historije ovog odnosa znamo, da je fašistička Italija bila odmah u početku jedna velika sila koja je u boljševičkoj Rusiji pozdravila državu za koju se govorilo, da ima najviše sličnosti s novom Italijom. Boljševička Rusija uticala je naročito svojim kulturnim i socijalnim novotarjama na fašističku Italiju. Pri tom je Italija ipak uvijek vidjela razliku dvaju režima, što nije smetalo da odnosi između obe zemlje budu vrlo dobri i čak prijateljski. Nije prema tomu isključeno, da se jedna dinamička zemlja, kao što je fašistička Italija, vrati ponovo na ranije stanje i pronadje, kad bi budu njezini interesi tražili, mogućnosti sporazumiranja sa Sovjetskom Rusijom. Rat u Španiji razvio je do dužne dvije doktrine: ali je činjenicom rušenja britanskog imperijalizma i oslobađanja Sredozemnog Mora, fašistička Italija mogla bi da napravi kompromis s ideologijom, pa da nadje načina sporazuma s Rusijom.

Nema sumnje da je, u sukobu velikih sila, pitanje: gdje se danas nalazi Italija, jedno od najvažnijih. Ali, tko je zadnjih dana putovao kroz Italiju ili se razgovarao s Talijanima koji putuju na Zapad, taj zna da na to pitanje nije moguće jasno odgovoriti; i to iz prostog razloga, što ni sama Italija nije odredila svoje mjesto. Ima jedna konkretna činjenica, a to je želja talijanskog naroda da ostane van svakog sukoba. Talijanski narod i Italija neće rat; ali nacionalna veličina Italije, koja je fašistički režim kao svoj princip visoko isplisao na svoj barjak, nalaze Italiji, da se u izvjesnom trenutku, kad njezini vodje budu smatrali da je potrebno, posluži i sredstvom rata. Ovih dana boravio je u Italiji Robert de Traz, poznati ženevski publicist, koji je objavio u »Journal de Geneve« nekoliko svojih utisaka u kojima kaže, da talijanski narod neće rata ali da prijateljski između naciističke Njemačke i fašističke Italije i dalje traje isto onako intimno kao što je bilo i prije, iako talijanski narod nije ispunjen osjećajima velike ljubavi za naciističku Njemačku.

NAVODNA MUSSOLINIJEVA IZJAVA

Američka agencija United Press javlja je prošlih dana ovi vijest iz Rima: Kako se iz diplomatskih krugova tvrdi prilikom prijema jedne grupe fašista u koji su bile zastupane 22 korporacije Mussolini je govorio o mogućnosti utaska Italije u rat Na mjerodavnom mjestu o ovoj izjavi ništa ne znamo.

Prema toj tvrdnji Duce je samo rekao da ne treba sumnjati u to da će Italija u slučaju da stupi u rat stati na stranu Njemačke.

ZBOG RADNIČKOG BLAGDANA

I. maja i blagdana Spasova 2. maja, izlazi list iznimno sa zakašnjenjem, pa molimo da se to uzvati. Uredništvo.

GOVORI U FAŠISTIČKOJ KORPORATIVNOJ KOMORI

GRANDI O 45 MILIJUNA TALIJANA, KOJI SU SPREMNII SLIJEDITI MUSSOLINIJA

Fašistička korporativna komora zaključila je ovih dana proračunsku debatu, koja je potrajala nekoliko dana. Pošto je proračun u cijelosti odobren predsjednikom komore Grandi ustao je i održao govor, u kome je pozdravljajući predsjednika vlade i osnivača talijanskog imperija, Mussolinija istakao, da je ovo zasjedanje komore održano u vrijeme, kada svijet proizljava teške dane u ratu, koji znači početke velike transformacije političke, kulturne i privredne ne samo našeg kontinenta nego cijelog svijeta.

Talijanski narod u tom konfliktu ne može ostati po strani, jer je svjestan da je dužan dovesti do izražaja svoju volju u velikoj igri, koja stavlja u pitanje također njegovu slobodu, sigurnost pa i sam život sadašnjih i budućih generacija. Upućujući Mussoliniju u ime cijelog talijanskog naroda izrazie najdublje odanosti, Grandi na koncu ističe, da je Mussolini osigurao talijanskom narodu prosperitet i očelicio ga u pobjedonosnim ratovima, koji su doveli do ostvarenja talijanskog imperija da tako u radu i u borbi svaki Talijan bude na svom mjestu. Italija u ovom velikom času svjetske historije kompaktna je od Alpa pa do Indij; sklop oceana i može ustvrditi, da je 45 milijuna Talijana kao jedan spremno da pod vjetrovom kralje poslušni svom vodji podcu putem, na kome će ostvariti velike direktive, koje je Mussolini označio i koje su u skladu sa interesima i veličinom talijanskog naroda.

Poslije toga u komori su privredene Mussoliniju burne manifestacije.

GOVOR PODTAJNIKA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA.

Talijanski su listovi donijeli i govor, što ga je u komori održao državni podtajnik u ministarstvu unutrašnjih poslova Buffarini-Guido.

Iz toga govora talijanski su listovi naročito istakli ove pasuse:

»Nitko ne može garantirati hoće li i koliko će još moći ostati pošteđene od rata one zone, u kojima je do sada održan mir. Već je dovoljno dokazano, da se nacionalne granice ne mogu braniti tablama postavjenim na pograničnim stupovima sa natpisom: »neutralna zemlja« i to čak ni onda, kada se zbog krute potrebe skrupulozno poštuju sve odredbe međunarodnog prava. Talijani su svjesni da samo oni ratnički narodi, koji imaju točno određene ciljeve i visoke ideale, mogu da stvaraju historiju, a Italija zna šta hoće, jer ona mora ne samo braniti svoje materijalne interese i riješiti političke probleme i zadovoljiti svoje legitime aspiracije, nego također izvršiti kao velika vojnička sila svoju misiju i tako učvrstiti svoj imperijalni prestiž.

Zato svaki događaj odlučan za sudbinu Evrope i svijeta ne može biti ostvaren bez Rima.

I nakon ovoga govora priređene su Mussoliniju kao ministru unutrašnjih poslova dugotrajne ovacije.

Akcija za pošumljivanje u Lanišću

Lanišće. — Školska djeca u Lanišću dobila su od šumske milicije 400 borica, da ih zasade na krševitom tlu, što su ovih dana i učinili. Pod vodstvom učitelja i učiteljica djeca iz Lanišća, Račica, Prapoca, Rašpa i Trstenika skupila se i izišla da sade borice. Akciju je zapravo organiziralo društvo Italija, kojemu ima ovdje svoj dječiji vrtić, te pokazuju i inače veoma veliku aktivnost među dječjom djecom.

OTPILILA SI PRST

Matulje. — 28-godišnja Marija Maver iz sela Puži pileći na krušnoj pilli drva, nasradala je, jer joj je pila zahvatila desnu ruku i otpilila cijeli vrh ruke i dio prstenjaka. Odvedena je u bolnicu na Rijeku.

KRAO ZICU

Rijeka. — Karabinijeri na Kozali proveli su premetacinu u kući nekog Josipa Vanini i kod njega su našli 54 metra telefonske žice

Podvrgnut ispitivanju Vanini je priznao, da je telefonsku žicu našao. Izveden pred sud osuđen je Vanini na 2 mjeseca zatvora i 200 lira globe.

SRUŠIO JU BIKIKL

Rijeka. — 54-godišnja Apolonija Šimac iz Jelenja došavši na Rijeku hodala je tako nespretno, da je dospjela pod bicikl. Dobila je mali potres mozga, pa je odvedena u bolnicu.

ZATVORENA PEKARNA

Labin — Pekarna Ivana Faragune u Labinu zatvorena je na dva dana, jer je vlasnik pekao i prodavao kruh koji nije odgovarao propisima.

PROTIV BACANJA OTPADAKA

Rijeka — Ratne prilike u Evropi, koje i neutralnim državama nalažu oprez i štednju na svakom koraku, dovele su do toga, da ljudi više štete i svaku stvar triput prije okrenu nego što će je baciti kao neuporabivu. U Italiji je povelena velika akcija za štednju odnosno borba protiv bacanja otpadaka, koji se mogu još upotrebiti. Stare željezo, stare krpe, papir, kosti, sve se to sabire i predaje vlastima, da bi ga one dalje preradili i onda korisno upotrebili. Na Rijeci je ovih dana ženski fašistički organizao čak i izložbu otpadaka, koja ima da dokazuje, što se sve ne smije odbaciti nego se ima pomno sabirati da bi ga se kasnije u ratnoj industriji moglo korisno upotrebiti. Izložba otpadaka priređena je u sjedištu ženskog fašista u ulici De Amicis.

OKRALA STANODAVKU

Lanišće — Iz Crnog vrha kod Idrije došla je u Račice Albina Ozbič, tražeći posla. Seljakinja Zora Ladić pružila joj je gostoprimstvo pod svojim krovom. Ozbičica se međutim nije pokazala baš zahvalnom, nego je kad Ladićica nije bilo kod kuće odnijela, svu njenu sirovinu od 10 lira i našao odjevnih predmeta i strungula. Pronađena od karabinijera izvedena je pred sud, koji ju je osudio na 200 lira globe i na dva mjeseca zatvora.

OBITELJI S MNOGO DJECE

Rijeka — Majkama s mnogo djece podijeljene su posebne diplome. Cereemonija je bila naročito svečana, pa su prisustvovale sve više ličnosti kvarnerske provincije. Svih 12 općina riječke pokrajine broj 763 obitelji s mnogo djece. Te obitelji imaju ukupno 6291 sinu.

KAZNjeni UGLJENARI

Lanišće — Čići su poznati ugljenari, koji su oduvijek opskrbljivali Trst i druge istarske gradove i gradišće drvenim ugljenom. Crni, otreani, mučili su se oni paleći po planini ugljen, vukujući ga u vrećama na koljicima po Trstu. Zareda je njihova oduvijek bila mršava i blijeda. Trud koji u to uloženi nikada im nije bio dovoljno naplaćen. Neki su od njih pokušali da u ove dane općeg porasta skupocje dignu cijenu ugljena, da bi zaradili kakav čestitku. Međutim su ih karabinijeri zbog toga optužili, te su tako osuđeni zbog nabavljanja cijena ovi Čići ugljenari: Crnac Alojz i Kolbas Antun iz Rača kod Lanišća, Brajković Martin pok. Jure i Brajković Rudolf Ivanov iz Dana i Brajković Josip pokojnoga Josipa također iz Dana.

KRAO OPĆINSKE BUKVIĆE

Opatija — Uapšen je Franjo Zrinskić, koji je izgulio u općinskoj sumi 10 malih bukvića u vrijednosti od 74 lire. Sud u Opatiji osudio ga je na 15 dana zatvora i 300 lira globe.

ITALIJA POVEĆAVA TRGOVAČKU MORNARICU

U Italiji postoji plan za povećanja trgovačke mornarice. Sada ima talijanska trgovačka mornarica 3.5 milijuna brt., a prema planu treba da se poveća na 6 milijuna brt. i to bi tada odgovaralo jednoj desetini cijele svjetske trgovačke mornarice. Naročita se važnost kod toga posvećuje brodovima-cisternama. Potreba putničkih brodova momentano nije velika.

IZ RODNOGA KRAJA

Nestala djevojčica nije još pronadjena

Vodnjan. — U prošlom smo broju javili, da je nestala mala Lidija, dvogodišnja kćerka seljaka Macana, koji stanuje na osamljenom mjestu između Vodnjana i Barbarige. Mala je još predprošle subote oko podne otišla od kuće i od onda joj se zameo svaki trag. Otac i susjedi pretražili su čitavu okolicu, okrenuli svaki grm, svaku jamu, svaku lokvu i svaki zdenac, no uzalud. Malu kao da je zemlja progutala. Za stvar su se zainteresirali i karabinijeri i puljska kvestura, pa je i sam kvestor s agentima, pa čak i s policajnim psom dao pretražiti cijelu okolicu, no uzalud. Vatrogasci iz Pule pretražili su sve lokve, no

male nema, te nema. Teška drama potresla je čitavo selo, a uzbudila je i sva obližnja mjesta, pa i samu Pulu, jer niko ne vjeruje, da je dvogodišnja djevojčica mogla kamo odutati, već obzirom na svoju mladinahodu. Mrtvu ili živu nju bi se bilo moralo negdje u blizini sela naći, jer dijete od dvije godine nije moglo samo propješačiti nekoliko kilometara kroz šumu i šikaru. Da li je po srijedi otmica, zločin, čin osvetne ili je možda dijete palo plijenom kakve zvijerke? Sve su to pitanja, koja more pučanstvo, a na koja ne mogu dobiti ni od koga odgovora.

Povišena plaća rudarima u Krapanu

Labin. — Velika nesreća koja je nedavno zadelsila rudare u krapanskom rudniku još je uvijek predmetom razgovora u cijeloj Istri. Mnogi koji su kopali ugljen vratili su se kućama, pa radije obrađuju svoju zemlju, nego da joj kopaju po crnoj otrovi. Tako se, kako smo u prošlom broju javili, 1600 rudara vratilo svojim kućama. Ovih dana posjetio je Krapan tajnik fašističke stranke Muti zajedno s ministrom Host-Venturinom. Oni su se na licu mjesta osvjedočili o radu i životu rudara, te su predložili Mussoliniu da se u korist rudara nešto poduzme. Mussolini je 24 travnja donio odluku, koja je ubrzo razglasaena po cijeloj Istri, da se namze počevši od toga

dana svim istarskim rudarima osim redovite nadnice imati plaćati još i posebna nagrada od 5 lira dnevno. Sam puljski prefekt došao je u Sičole u zapadnoj Istri i u Krapan, da donese rudarima ovu ugodnu vijest. Sišao je u rudnik i pregledao unutrašnje uređaje. Rudari su izjavili, da će u buduću podvstručiti svoj rad i da će nastojati iskopati još i više ugljena nego što im je propisano.

Središnja uprava rudnika, koja se je do sada nalazila u Trstu preseljena je po nalogu tajnika Mutia u Krapan, da bi na taj način uprava bila u što neposrednijem kontaktu s rudarima samim i da bi bolje vidjela njihove potrebe.

Društvo njemačkih državljana na Rijeci

Rijeka — Nijemci, njemački državljani, nastanjeni na Rijeci i u Opatiji, imaju svoje društvo, kome je sjedište na Rijeci. Na koncu rata 1918 bilo je na Rijeci i u riječkoj pokrajini u svemu oko 2000 Nijemaca uglavnom austrijskih državljana, koji su bili zaposleni većinom po raznim državnim i privrednim poduzećima. Od 1918 do 1938 to jest do godine kada je uveden Anschluss njihov se je broj znatno smanjio. Danas ih ima oko 1200, a na čelu im je

Hans Hödl. Svi su oni nacionalsocijalistički raspoloženi, te imaju i svoju posebnu omladinsku organizaciju Hitlerjugend, koju vodi Fritz Rathofer. Na Rijeci imaju svoju vlastitu zgradu s lijepim i velikim prostorijama, u kojima je čitaonica, restoracija, kinodvorana, kancelarija, igraonica i dr. Isto tako imaju i svoj tzv. Deutsches Haus i u Opatiji. Sada se osniva i ženska organizacija, kojoj je na čelu žena njemačkoga konzula na Rijeci.

Trst ima premalo letalskih zvez

Trst, aprila 1940. — Letalstvo se ni u zadnjih letih spopolnilo samo na voškem području, temerje je tudi postalo najhitreje i sigurno prometno sredstvo ne samo med posameznimi velikimi mesti in državami, ampak tudi že med kontinenti. Vsaka država zaradi tega gleda, da bi se je simbolj povežala s tem modernim sredstvom s ostalim svetom. Zaradi sedanje vojne v Evropi, ki je te vezi med posameznimi državami znatno skročila, je ostala od velikih držav neprizadeta samo Italija, ki ima trenutno najmočnejšo letalsko mrežo. Ni treba še posebno omeniti, da si vsako večje italijansko mesto želi tako zvezo in da je med velikimi mesti ostra konkurenca. To je prišlo tudi v širšo

javnost. Te dni so namreč prinesli tržaški listi kritiko italijanskih letalskih zvez, da so premalo upoštevale položaj Trsta. Listi povdarjajo, da je Trst naravna zveza med Italijo in vzhodom, med Srednjo Evropo in morjem in da bi kot tak moral dobiti večje upoštevane zveze z drugimi redi. Ravno čez to ozemlje gredo letala iz Dunaja, Zagreba in Bukarešta, pa se ne ustavijo v Trstu. Poleg tega ima Trst dobro urejeno letališče v Ronkih, ki bi odgovarjalo vsem predpisom civilnega letalskega prometa. Listi apelirajo na oblast, naj v Trstu dodale se kako mednarodno zvezo.

I opet bicikli

Pula. — Prošle nedjelje dogodila se na putu iz Valture u Pulu teška nesreća. Puljski trgovac Moraro vozio se je s prijateljem Milošem i svojom ženom na motociklu s prikolica. kad li im ususret doletješe dva biciklista. Sukob je bio trunatačan. Motocicli se prevrnuo, biciklisti također. Biciklisti međutim izgleda da se nisu bogzna kako pozljedili, jer su odmah ošli na bicikle i odmahli. Moraro je skočio ležati na cesti zajedno sa ženom i prijateljem, ne moguci dalje. Teškomo se mukom pridigeo i prebrojio kosti. Morarosti.

va žena slomila je nekoliko rebara i ključnu kost, a Moraro i njegov prijatelj Miloš dobili su nekoliko lakših ozljeđa. Za biciklistima, koji su prouzrokovali nesreću karabinijeri trajuju.

Altura. — S biciklom je nastradao i devetgodišnji Antun Klufić pok. Grge, koji se je htio producirati u vožnji biciklom. Potjeravši bicikl velikom brzinom srušio se na jednom zaokretu i skoro se ubio. Odvezen je hitno u bolnicu u Pulu, gdje su liječnici izjavili, da mu je život u opasnomosti.

OBVEZATNA PRIJAVA SIROVIH KOŽA

Pula. — Do 25 travnja trebali su svi trgovci prijaviti Nacionalnoj federaciji trgovaca kožom, sve zalih sirovih kožinskih i govodjih koža i to u smislu zakonske naredbe od 12 veljače 1940. Za one koji svoje zalih ne bi prijavili predviđene su stroge kazne.

SLINAVKA V IL. BISTRICI

Il. Bistrica, aprila 1940. — V okoliš Il. Bistrice se je pojavila te dni slinavka. O tem so bile takoj obveštene oblasti, ki so podvezle zaštitne mere. Prefekt kvarnerske provincie je odredil ukrepite za neodločen čas vseh živinskih goznojev v Il. bistriški obšini ter vrsto drugih ukrepov proti razširitvi te opasne nalezljive bolezni.

KAD ČOVJEK PREVIŠE PIJE

Medulin — Nikola Pletikos iz Medulina vraćao se je na biciklu kući iz Pule. Kako je na polasku popio previše vina, to je i njegov put kući bio prilično krivudav i u nekoj cik-cak liniji, dok nije na koncu završio u jednoj grabi. Ni po jada, kad bi bilo samo to. Ali pri padu zadobio je više ozljeđa na glavi i po drugom dijelovima tijela, tako da je morao biti otpremljen u puljsku bolnicu.

ŠTEVILO ROJSTEV V JULJSKI KRAJINI

Med letom 1938 in 1939 je nataliteta v Jul. Krajinj porasla za 0.3 odstotka in se je število rojenih le neznatno povešalo od 20.138 na 20.196. Puljska provincia je imela 0.3 odstotka več rojstev, tržaška pa je zaznamovala celo 1 odstotek padca. Bolj se je izkazala goriska provincia, ki je zabeležila v tej dobi 5.8 odstotkov porasta. Ravno obratno pa je bilo v reški provinci, ki je pokazala padec rojstev kar sa 5.7 odstotkov.

VISOKOFREKVENTNI VOD ZAGREB-TRST

Zagreb. Narodne Novine donose tekst Uredbe o izgradnji novih i proširenju postojećih centrala i mreža, međudržanskih telefonskih linija i zgrada za poštanske, telegrafске i telefonske potrebe. U toj se Uredbi predviđa izmješaju ostaloga nabava i montaža visokofrekventnog uređaja Zagreb-Trst.

V NAPOLIJU JE UMRLA IRENA ŠKODNIK

Iz rodbine generala Fr. Škodnika, ki je prešel 1849 na stran Italije, ki je takrat imela napredna liberalna načela. Irena Škodnik je bila žena znanega politika Renata Imbrianija, ki je 1828 ustanovil Družbo za italijansko iredento.

DROBIŽ

Postojna. — Še čila in zdrava je praznovala 80-letnico življenja Postojnacom dobro znana Katarina Gorjanec. Domaćini ji pravijo Šmrekarjeva mama in pod tem imenom jo bolj poznajo, kaj kor po primku. Jubilatka je marljiva žena družina je štela 15 otrok, od katerih je ostalo pri življenju 6. Pred 10 leti ji je umrla mož Martin, ki je bil znan cesarski mojster. Kljub temu da je ostala sama s tako velikim kokop otrok, ni klonila v težki in naporni življenjski pot, temveč se je še z večjo vpeno lotila dela v korist svoje velike družine. Svoj visoki jubilej je veselo in zadovoljno praznovala v krogu svojih domačih.

Gorica. — Pred prizivnim sodiščem v Trstu so obravnali obsodbo Josipa Bastianija in Franca Lebana, ki sta napravila rop v cerkvi pri Sv. Katarini nad Krombergom s 1931. Okrajno sodišče ju je obsodilo na 15 let in 9 mesecev zapora in 33.000 denarne kazni vsakega. Prizivno sodišče je to sedaj potrdilo in celo zveličalo denarno kazen.

Trst. — Pred sodiščem so se moral zagovarjati Ivan Martinić, Ivan Leskovec iz Dolnenje Jezera (Jugoslavija) zaradi tihotapstva konjev. Sodnikom so dokazali, da niso imeli namena tihotapiti konjev in jih je zaradi tega sodišče oprostito.

Trst. — Neznani zlikovec je na premeten način odnesel draguljarju N. Peterlinu nekaj demantov v vrednosti 36.000 lir. Oblasti so pridno na delu, da bi našle spretnega tatu.

Sežana. — Kmetovalcu Josipu Trebižanu iz Orleka so se zaradi avtomobila splašili voli, ko je vozil seno proti domu. Trebižan je padel pod kolese in si zlomil noge. Isti avtomobil, ki je povzročil nesrečo, ga je prepeljal v bolnišnico, kjer bo moral ostati 5 tednov.

Trst. — Prizivno sodišče je oprostito Josipa Ocvirka, ki je na cesti Herpelje-Divača povzročil prometno nesrečo, pri kateri je kolekarka Marija Krizmančić izgubila življenje. Dokazal je, da ni zakrivil nesreče.

Gorica. — Ker so prodajali živila po višjih cenah, kakor je predpisano, so bili po brzem postopku kaznovani Agata Batisti iz Vertoje s 100 liram den. kazni, Bogomila Mikluž iz Pevme z 600 lirami, Josip Drossi iz Gorice s 400 in Virgil Carniel iz Ločnika s 1000 lirami den.

Ajdovščina. — V starosti 90 let je umrl Avguštin Lulik, ki je bil dolga leta ajdovski poštar. Bil je značajan mož, ki je vse svoje moči posvetil svoji družini. Dva sinova sta visoka uradnika v Jugoslaviji, hčerka je žvela pri očetu do zadnjega.

Gorica. — Stari goriški grad bodo po noči odslej stalno razsvetljevali tako da ga bo videli daleč naokoli. Dela so stala 55.000 lir.

Trst. — V mestu pridno čistijo ograje iz železa. Te dni so odstranili tudi kiosk za godbo v Barkovljah. Zgrajen je bil pred 58 let.

Cleveland, Ohio USA. — Pretekli mesec je umrl Alojz Sterle, star 62 let doma iz Bača pri Št. Petru na Krasu. V Ameriki je bival 26 let.

Zgonik na Krasu. — Za župnika je bil umeščen Srećko Rejc, doseđanji upravitelj.

Gorica. — Ivan Lapajne z Vojskega je Josip Štrukelj iz Vitovelj sta prešla denarno nagrado vsak po 700 lir za dvojke.

Herpelje. — Na strmeh klancu pod Sv. Socerbom so popustile zavore na vozni ki ga je vodil Just-Sancin, star 29 let. Ko je skušal voz ustaviti je padel pod kolese. In zadobil teške poškodbe.

Upozorenje emigrantima

Ustljed sve napetjih međunarodnih prilika naša je vlada izdala razna naređena, koje se odnose na strana državljane. Vjerojatno će državne vlasti biti i u buduću prijavljene da izlazu dajuju o radu i kretanju stranih državljana. Da bi naši emigranti izbjegli raznim neugodnostima, koje bi ih kao strana državljane mogle stići, preporuča se svima da: 1. Uredno i na vrijeme obavljaju izdane im dozvole boravaka; 2. Pravedno i na vrijeme predaju dozvole zaposlenja na radu, prodajuje i produženje; 3. Da se pobrinu da im pravovremeno budu izdane poslovne knjižice. Sve pobliže upute u tom pogledu moći će svaki emigrant dobiti u našim emigrantskim društvima.

POLITIČKE BILJEŠKE

IZMENA POZDRAVOD MED HITLERJEM IN MUSSOLINIJEM

O priliki 51. rojstnega dne kancelerja Hitlerja mu je Mussolini telegrafski čestital s tomli to besedami:
Ko slavi nemški narod Vaš rojstni dan, vam v imenu fašistične vlade in italijanskega naroda izražam svoja iskrena voščila v trdnem prepričanju, da ho nemški narod izšel kot zmagovalac iz teške izkušnje, v kateri se nahaja.
Hitler mu je na to odgovoril:
Iskrno se vam, Duče, zahvaljujem za voščila, ki ste mi jih poslali v imenu fašistične vlade in italijanskega naroda. Vražam vaše pozdrave enako prepričan, da bosta našina dva naroda ki imata iste cilje in isti pogled na svet v tem boju za življenje, izšla kot zmagovalca.

ITALIJA NE MOŽE OSTATI IZA KULISA

Osvrčudi se na pisanje lista »Romanica« o radovinah na Pontinskim poljanama »Popolo d'Italia« velt, da ono što je učinjeno prije tola prema onome što će se učiniti.
Pril tom velt: »Kada drugi veliki čas zavozni za talijanski narod svijet će vidjeti jedno novo čudo, čudo koje će imati ime pobede. Tko bi se usudio pomisliti da bi se Italija, protokantska revulucije nepravdanih ugovora, mogla pomisliti s time da ostane iza kulisa, ili da ostane mirno, odmarajući se u naslonjaču, ako bi joj povijest upudila poziv? Nema naslonjača za narode, koji nisu nikada bježali od poziva povijesti!«

GIUNTA VJERUJE U VELIKI RAT S NAJTEŽIM POSLJEDICAMA

Prilikom debate o proračunu ministarstva vanjskih poslova uzelo je u fašističkom parlamentu riječ Giunta, nekadašnji vodja trčanskog fašizma u njegovoj najagresivnijoj periodi, koji je izjavio da je politika Italije u sadašnjem sukobu u Europi solidna i nepromijeľjena. Posvema je pogrešno mišljenje kao da se Italija nalazi u istom položaju kao 1914, to jest da treba izabrati na čiju će stranu obrizom na svoje interese i koristi. Ne smije se zaboraviti, da se Italija već davno na Sredozemnom moru susreće s politikom Francuske, koja nije nimalo sklona Italiji, niti njenim vitalnim interesima. Što se pak tiče takozvanog prijateljstva između Italije i Velike Britanije, to je prijateljstvo demantirano povijesno i faktima. Giunta je uvjeren da će se sadašnji rat u Europi proširiti u veliki rat naroda s najtežim posljedicama. Ali to ne znači da Italija treba mijenjati svoju dosadašnju politiku.

JOS UVIJEK POSTOJE DVJE MOGUĆNOSTI?

U vanjsko-političkom uvodniku budimpeštanskog »Magyar Nemzet« izražava se mišljenje, da bi se Italija zadovoljila garancijom za slobodan prolaz kroz Suez i Gibraltar, a da bi se odrekla teritorijalnih koncesija u tim područjima. Zapadne sile nisu nesklone da dadu takve garancije, ali bi ih bile voljne dati tek poslije svršetka rata. Po mišljenju lista može na osnovu pisanja talijanske Štampe biti ustanovljeno, da se Rim priprema za obje eventualnosti t. j. za mirno i drugo rtićenje.

GAYDA O ITALJI POD ORUŽJEM

Ravuatelj »Il Giornale d'Italia« Virginio Gayda objavio je u časopisu »Berlin, Rim, Tokio« članak o talijanskoj vojsci pod naslovom »Italija pod oružjem. Gayda kaže: Kad je buknuo novi rat u Evropi 1939, Italija je bila potpuno spremna. Nesudjelovanje Italije u sadašnjem ratu ne treba se smatrati kao izrična neutralnost i ovakovo držanje Italije t. j. nesudjelovanje u ratu znači, da Italija zadržava sebi pravo donošenja odluke u danom času upućena na svoju snažnu i organiziranu vojsku i spremna za svaku eventualnost.

TALIJANSKI KATOLICI PREMA RATU

Dopisnik »Neue Zürcher Zeitung« prenosi članak katoličkog lista »Italia«, koji izlazi u Milanu, a u kojemu se zauzima stanovitiše prema huškanju na rat. List piše:
»Talijanski katolici su u svjetskom ratu ispunili svoje vojničke dužnosti, i u buduće će to učiniti. U sadašnjem času treba naglasiti da kormilar na kojemu leži odgovornost za sudbinu naroda, ne želi da bude smetan u svome radu. Evropa i svijet trebaju najhitnije mir. — Radl toga ne treba slušati huškanje na rat. Italija se nalazi u ratu od 1935 godine. Nitko u zemlji, niti izvan nje, nema pravo žaliti, ako Italija drži za dobro da sada i u buduće ostane izvan ovog velikog konflikta.«

GLAS IZ MOSKVE O DRŽANJU ITALIJE

»Bachange Telegraph« javlja iz Moskve: Italija pokušava iznuditi od Francuske da kao otienu za talijansko nesudjelovanje u ratu primi ispunjenje svojih temeljnih uvjeta, — piše radišički organ »Tribune« — Italija je sada uenovirent zbog toga što bi se na Balkanu mogla razviti slična situacija kao u Norveški. Ne može biti sumnje o tome, da je bliska situacija u kojoj se Italija mora odlučiti.

Rasni odnosi med Jugoslavijo in Italijo

Članek privatnega docenta Škerlija v italijanski reviji »La Difesa della Razza«

Odkar si je Italija osvobodila rasistični boj, izhaja v italijanskem jeziku tudi posebna revija. Naš list je že pred časom imel priliko, da se je bavil s to novo italijansko periodno publikacijom. Dašes bomo to zopet storili, in sicer z oziroma na članek, ki ga je za prvo število tekočega letnika (III. letnik, števil. 1. od nov. 1939) napisal privatni docent za antropologije na ljubljanski univerzi dr. Božo Škerli in mu dal naslov »Rasni odnosi med Jugoslavijo in Italijo«. Nad vse značilno je tudi postopanje uredništva, ki je, kar v sam članek na mestih, ki so mu niso zdeli v skladu z oficialnim stališčem italijanskega rasnega ali rasističnega nauka, vrnilo svoje opombe, ki po obsegu skoro dosegaajo sam članek.

Ne bom tu podal vseh podrobnosti Škerljevega članka, ker bi se sicer morali spuščati v razglabljenje o rasah in njihovih razlikah. Dr. Škerli smatra že v začetku za ugotovljeno dejstvo, da eksistirajo med narodi različne rase. V posebnih preglednicah jih navaja dvajset, ki se razlikujejo po telesni višini, obliki glave ter barvi oči in lasi.

Dr. Škerli ni s svojim člankom hotel podati zgodovinskoga razvoja rasnega problema med Jugoslavijo in Italijo, temveč samo splošen pregled sedanjega stanja. Zato je najprej opisal sedanjo jezikovno mejo. Med Italijani in Jugoslavo, pravi avtor, je kopna meja samo v ozkem pasu ob Soči. Jezikovna meja med Italijani in Slovenci je v teku zgodovine prestala veliko izprememb, toda zelo majhen del Slovencev dosega še Sočo. Ne vemo, koliko je morda uredništvo na tem mestu popravilo avtorja, vsekakor moramo v teh trditvah maršalki popraviti ali izpremeniti. Dejstvo je, da Slovenci mejijo na Furlane, ki se po jeziku in drugih svojstvih bolj ločijo od Italijanov kakor Slovenci od Hrvatov in Srbov. Jezikovna meja med Slovenci in Furlani pa se ni v teku stoletij velikokrat izpremenila, temveč se je, kakor se splošno priznava, obrnila skoroda ista, kakršna je bila do prihoda Slovencev v to ozemlje. Tudi ni točno, da še danes sega samo zelo majhen del Slovencev do Soče, temveč mejijo Slovenci z Furlani z vse svojo široko zapadno fronto, ki pa teče po velikem delu daleč onstran Soče (Benška Slovenija).

Dr. Škerli postavlja tezo, da biva lostran te meje rasa, ki je v glavnem dinarska, ki se torej odlikuje po visoki rasti, po brahljefalnosti in po rjavil barvi in lasi. Ta rasa tvori tudi vez med slovenskim prebivalstvom na eni in italijanskim (ali pravilneje s furlanskim) prebivalstvom onstran jezikovne meje, kajti dinarski tip je dokaj močno zastopan tudi zapadno te meje. Po avtorjevem mnenju se je ta tip razširil od

vzhoda proti zapadu. Onstran te jezikovne meje je opaziti tudi močna penetracija mediteranske rase, ki se razlikuje od dinarske po manjši telesni postavi in po svoji dolhokotelnosti. Med Slovenci tostran meje je ta rasa, zastopana komaj z 12%.

Ostala meja med Italijani in Jugoslavo ni gre po kopnem, temveč po morju. Dalmacija se svojimi zalivi, pravi avtor, ne tvori vedno crave meje, in zgodovina obeh obal Jadrana priča, kolike važnosti je bil od najstarejših časov promet med Italijo in Dalmacijo. Toda zelo zanimivo je ugotoviti, da so Dalmatinci različni od Italijanov, kljub velikemu vplivu italijanske kulture nanje. Po avtorjevem mnenju imamo prav v Dalmaciji najlepši primer, da tanka plast ne more niti v daljši dobi izpremeniti rasnega lica kakega naroda. Zato Dalmacija za redki zastopnik mediteranskega tipa. Še bolj redki pa so negroidi; prav po teh dev dejstvih pa se razlikuje prebivalstvo Dalmacije od prebivalstva na nasprotni obali Jadrana.

Zanimivo je tudi, da je v Dalmaciji razmeroma veliko ljudi visoke rasti, kratke lobanje in svetlih lasi: to so pravi zastopniki noridske rase, ki se je prišla iz notranjosti, morda iz Hercegovine, do morske obali.

Po ugotovitvah dr. Škerlija je morje potegnilo med vzhodno in zapadno obalo globjo rasno mejo, nego je ona, ki teče po kopnem. Pr. kopni meji pa je opaziti rasni vpliv vzhodnega dela na zapadni, torej prav v obratni smeri, ki jo splošno pripisujejo kulturnemu vplivu.

Protl Škerljevim trditvam in ugotovitvam je, kakor sem že omenil, že v samem članku zavzelo svoje stališče uredništvo. Prvo vsem mu je veliko na tem, da pobije domnevo, da bi bil italijanski narod rasno enoten, namreč samo mediteranske rase, češ da v vsej severni Italiji prevladuje dinarski tip, torej isti tip, ki ga srečamo pri Slovencih in Dalmatincih. Po uredniškovem mnenju zato tudi se ni dinarska rasa raztegnila od vzhoda proti zapadu, temveč je prišla k nam od zapada ne samo kultura, temveč tudi dinarska rasa. Uredništvo se ne more sprizrijati z mišljjo, da bi se ta rasa imenovala dinarska, temveč predlagajo, da se mora dobiti svoje posebno ime, jadranska rasa (razza adriatica).

V dodatni pripombi je uredništvo pozvalo avtorja, naj mu pošlje morebitni odgovor na te njihove ugovore. Dosedaj avtor tega ni storil in verjetno tudi ne bo storil, kajti proti argumentom, ki niso kazvalno, temveč finalno utemeljeni, je težko uveljavljati znanstvene ideje in ugotovitve.

P. P.

NOVI TALIJANSKI AMBASADOR U BERLINU

Dosadašnji talijanski ambasador kod Vatikana Alfieri imenovan je poklisarom u Berlinu dok je dosadašnji talijanski ambasador u Berlinu Atolicco postavljen za talijanskog poklisara kod Vatikana. Ova se promjena talijanskog diplomatskog predstavnitstva svestrano komentira i smatra vrlo značajnim aktom, jer je poznato da je Alfieri za vrijeme dok je bio ministar narodne kulture uspostavio najužu kulturno saradnju izmedju Italije i Njemacke i bio smatran jednim od najizrazitijih prijatelja politike italijansko-njemacke saradnje.

DIPLOMATSKI UREDNIK AGENCIJE STEFANI O ČETVRTI STOLJEKA TALIJANSKE PUVIJEŠTI

Diplomatski urednik agencije Stefani piše: Engleski laburistički zastupnik Morrison savjetovao je Italiji da ostane izvan sukoba da ne pretrpi neuspjeh ako bude uz Njemacku. S tim u vezi potšjećamo Morrisona da već četvrt vijeka Italija nikada nije bila po strani. Godine 1914. odluka Italije spasila je Francusku. Godine 1918 kada je maršal Foch izjavljiva da će rat trajati još jednu godinu, sjajna pobjeda Italije nad austrijskom monarhijom dovršila je rat. I zalista Italija može svake godine proslaviti svoju pobjedu, dok Englezi i Francuzi slave samo primirje. God. 1935. Italija je triumfalno umarširala u Etiopiju i protiv koalicije 52 sankcionističke države. Godine 1937. Italija nikada nije bila po strani gradjanskog rata u Španjolskoj. Od kako je fašizam stupio na vlast Italija je imala odlučnog uticaja u Evropi. I danas u fašističkom korporativnom domu potvrđeno je da svi važniji događaji u Evropi moraju preći preko Rima. To se dogodilo 1914., a to će se dogoditi i u buduće.

TALIJANSKA ŠTAMPA I NAČELO OBJEKTIVNOSTI

Stefani javlja, da je u obrazloženju prijedloga proračuna svoga ministarstva ministar za narodnu kulturu Pavaloni izjavio, da će za vrijeme svjetske izložbe u Rimu biti održano 125 međunarodnih kongresa. Zatim je ministar govorio o talijanskoj radiofoniji. Govoreći o ulozil

talijanske štampe ministar je izjavio, da se njena uloga temelji na načelu istine. Što se tiče tvrdnja o kobojem falsificiranju ratnih događaja, ministar naglašuje, da su ti događaji stalno bilježeni bili oni dobri ili loši. Naša štampa naš radio nastoje da budu uvijek objektivni. Razumije se da oni neće doznati stanovite vijesti, koje dolaze iz izvjesnih izvora. Da su naša štampa i naš radio povjerovali engleskim, francuskim i poljskim vijestima o ratu u Poljskoj, talijanska publika bila bi obavještena da su Poljaci u rujnu prošle godine izgubili svega dva aviona, dok je u stvari njemacka avijacija potpuno uništila poljsku avijaciju. Kada su talijanske čete zauzele Albaniju, gdje ih je stanovništvo srdačno dočekalo, našlo se ljudi, koji su širili najfantastičnije vijesti o tobojnim borbama i žestokom otporu Albanije. Pobjede legionara u Španjolskoj prikazane su kao katastrofalni neuspjeh. Za vrijeme rata u Abesiniji mnoge su radije crpili vijesti iz crnačke fantazije nego da ih primaju iz talijanske zvornor stožera. To su ti isti ljudi koji nas danas optužuju, što ne primamo njihove vijesti za gotovo. Kada bi oni ispitili svoju savjest morali bi uvidjeti da mi u stvari samo strogo poštuemo načelo objektivnosti.

TALIJANI GRAĐU NOVU ŽELJEZNIČKU PRUGU U ALBANJI

U prisutnosti predsjednika albanske vlade Veriacka u ponedjeljak se u Kavaji pristupilo gradnji prve dionice nove željezničke pruge Drač-Kavaja-Elbasan.

NOVI BOJNI BROD TALIJANSKE FLOTE

Pokusna vožnja velikog ratnog broda »Vittorio Veneto« od 35.000 t izg izvršena je uspješno. Poslije svečanosti u brodograđištu »Svi Marko« u Trstu, brod je izvršten u red aktivnih bojnih brodova talijanske mornarice.

700.000 TALIJANOV V VOJNIM INDUSTRIJAH

General Umberto Favagrossa, komlar za vojne industrije, je sporočil Mussoliniju, da je 700.000 delavace zaposlenih u teh industrijah. Vlada kontrolira 929 tovarn, ki izdelujejo orožje in municijo.

„PICCOLO“ O POLOŽAJU NA JADRANU

Povodom primjene raznik mjera u vezi sa razvojem unutrašnje situacije u Jugoslaviji razvratelj »Piccolo« Alvisi u uvodnom članku ističe, da Italija smatra te mjere onakvima kakve one u stvari jesu i kako su ustalovala sa službene jugoslavenske strane preciziranije t. j. kao njihove poduce isključivo radi razloga unutrašnje politike. Medjutim upozoravajući na to, da je francuska i britanska štampa pokušala iz toga iskonstruirati neki tobožnji uspjeh savznicke diplomacije i tak počela uvjeravati Jugoslaviju, da je za nju dražejejnije francusko nego talijansko prijateljstvo, Alvisi iznedju ostaloga kaže:

»Jugoslaviji je jasno, da Jadransko more, koje je dovoljno da izražaja talijansko-jugoslavensko prijateljstvo, nije sa talijansku strane nikada bilo smatrano kao jedna protokolarna formalnost. Še događaji jugoslavenske unutrašnje politike talijanska je štampa uvijek pratila sa uzornom diskrekcijom i pronjone vlade nisu utjecale na držanje listova kojima je bila dovoljna konstantacija da se jugoslavenska vanjska politika ne mijenja, pa da tako ostaje nedirnutu talijansko-jugoslavensko prijateljstvo i saradnja. Može se ustvrditi, da će i događaji u toku sadašnjeg razvoja međunarodne političke situacije pojačati vrijednost talijansko-jugoslavenske saradnje, kojom je ostvaren jadranski mir i koja predstavlja glavni uvjet i bazu balkanskog mira. Jugoslavija dobro znado, da je politika prijateljstva s Francuskom bila u Parizu svaždena kao sredstvo da se pojača neprijateljstvo s Italijom i da od toga Jugoslavija nije nikada imala nikakve koristi, pa da je takva politika bila provodjena u istom onakom stilu kao i prema drugim državama, koje su radi to politike stradale. Bilana o tome je već više puta utvrdjena. Ono što smo mi prije godovinu, govorimo i danas i tamo se naše strane ne mijenja. Razne insinacije i brbljanja francuske štampe ne mogu nas začuditi, jer se nalazimo u ratu u kojemu se borba vodi i na diplomatskoj fronti. Medjutim oni koji su u miru i koji u miru leže ostali, dobro će učiniti da izvore oči i natognu mišica da uspješno odole pokušajima ukopćavanja, kojih će biti mnogo, jer su takvi pokušaji u tijesnoj vezi sa iznošenjem ratnog programa Italiji i Francuski sila. Naš sluh je dovoljno osjetljiv na nam, zato ne može izmaknuti pjesma stanovitih sirena na Jadrano. Na oprez!«

Položaj talijanskih radnika u Francuskoj

Iz »Obzora« prenosimo:
U organu talijanske socijalističke stranke u Parizu izasao je prošlih dana članak u kojemu se raspravja o položaju talijanskih emigranata u Francuskoj. Tl članak zahtijeva, da se samo sa nacionalna gledišta već je aktualan i po tome, što tretira pitanje talijanskih bjeGUNACA u Francuskoj za slučaj, da dodje do rata izmedju Italije i Francuske. Što bi bilo od nas, piše pisac članka, ako se vlada naše domovine zarači s državom, koja nam je pružila gostoprimitstvo? Sa stanovitiše međunarodnoga prava, nastavlja, taj se problem ne bi upoće postavio. Godi do godine 1910. civilno pučanstvo, gradjanj neprijateljske države nisu mogli biti pogodjeni u svojoj individualnoj slobodi, a niti u svojim dobrima. Pučanstvo, koje se nalazilo u zoni vojničkih operacija bilo je istina podvrgnuto opasnostima i neugodnostima rata. Medjutim su t. zv. »koncentracioni logori« bili prvi put osnovani tek za vrijeme rata protiv Bura godine 1900 za gradjane neborece neprijateljskih država. Danas se više nego u međunarodnom pravu može govoriti o činjeničnom stanju, koje je rezultat karakterna modernog rata, a naposred najvažnije predra sudje ili zabuda u svaždenju. Prva rasuda sastoji se u tome, da se čini odgovornim gradjane neke zemlje za čine njihovih gospodara.

Od pola milijuna Talijana koji žive u Francuskoj, velt spomenuti list, barem oko 300.000 su aktivni radnici, koji su uklopljeni u francusku ekonomiju, koji su potrebni francuskoj industrij i francuskom poljodjelstvu. Bacili ih u koncentracione logore, odgovaralo bi bitci u kojoj bi Francuska izgubila 300.000 sposobnih ljudi.

Mi se medjutim iz dna srca nadamo, zaključuje talijanski list, da će ova naša razmatranja ostati apstraktna.

SAVEZNICI I BALKAN

Obzirom na položaj na Sredozemnom moru a osobito eventualno ugroženje Balkana konstatira londonski »Daily Telegraph«, da nema više nikakve sumnje da bi u slučaju ugroženja nezavisnosti Jugoslavije, ma s koje strane ono dolazilo, saveznici odmah i oštro reagirali. Engleska i francuska vlada su od nekog vremena bile u najužem dodiru o ovim pitanjima a prigodom osmog savznicčkog vijeca koje je održano u Parizu, rasčišćeni su posljednji pojedinačni u savezniciškim planovima. U mjerodavnim britanskim krugovima se izjavjuje, da danas u Evropi nema nikakvog mjesta za »privatne i lokalne ratove« sa bilo koje strane. Ako netko pokuša unijeti rat u jedan novi prostor, to bi imalo za posljedicu, da bi ovaj prostor odmah bio uvučen u doseg općih neprijateljstava.

VIJESTI IZ DOMOVINE

OD POPLAVE U VOJVODINI NASTRADALI SU I MNOGI NAŠI

Novi Sad. — Mnogi su naši ljudi, koji su se bilo po službi, bilo u potrazi za boljim životnim prilikama nastanili u Vojvodini, za strašno poplave, koje je nedavno zadela Vojvodinu teško nastradali. Tako je u samom Novom Sadu teško pogodjeno šest naših porodica.

Ivan Jelčić imao je u Subotičkoj ulici br. 23 malu kućicu, u kojoj je stanovao sa ženom i kćerkom. Voda mu je provalila u kuću, podvala temelje i srušila ju, uništivši mu i sve pokućstvo u njoj.

Isto je tako nastradala i udovica Katica Mežnar, koja je imala malu kućicu, nešto blaga i baštu kraku koju je obrađivala i time se istina vrlo skromno, ali ipak nekako prehranjivala. I njezina je kućica potpuno uništena.

U Slavuljevoj ulici br. 11 imao je malu kućicu bez zemljak Ivan Bašić. Njegova kuća nije porušena, no jako mu je oštećena, pa će je teško popraviti.

Ivan Kirac stanovao je kao stanoar u ulici Kralja Petra br. 207. Voda mu je provalila u stan i potpuno ga uništila zajedno sa pokućstvom i drvećem. Franjo Novak, činovnik Društva ne željeznice stanovao je sa ženom i petoro djece u Željezničkoj koloniji br. 8. Voda mu je uništila sve pokućstvo.

Osim ovih naših zemljaka i mnogi su drugi još imali velikih šteta od poplave. Njihov je položaj tim težji, što malo tko od njih ima ovdje svoje rodbine ili prijatelja, nego je upućen izričito na svoje gole ruke, kojima je jedva jedvice u teške žrtve uspio da stekne kućicu, a sada je eto ostao bez čiega.

Novi intendant

Zagrebačkog kazališta

Zagreb. — Odlukom bana Ivana Subašića imenovan je intendantom zagrebačkog kazališta Aleksandar Freudenreich, potonak slavni osnivač hrvatskog narodnog kazališta Josipa Freudenreicha.

Ime Aleksandra Freudenreicha, vodje Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, koja nas je svojim radom na propagiranju kulta Istre nenalno zadužila nije Istranin nepoznat.

On je sam u jednom svom intervjuu, što ga je dao godine 1938. za Božićni broj našega lista izjavio da je Istra bila njegova mladenačka ljubav i opisao je, kako je još kao dječak često skupljao i od usudju si oduzimao kruno i kracjaro za hrvatske škole u Istri. Njegov otac, pok. Dragutin Freudenreich, također poznati glumac, bio je prije rata dugo godina intendant Društva Cirilo-Metodičkih zidara u Zagrebu.

Svoje simpatije i ljubav za Istru sadašnji je intendant pokazao u mnogo prilika. Prije nastup njegove Matice kazališnih dobrovoljaca bio je nastup sa »Zimskim encencem, historiskom slikom iz dana hrvatskoga prepoda u Istri, koja je u Zagrebu doživjela 13 repriza, a davala se u izvedbi MHKD i u provinciji. Drugi možda još jači dokaz njegova rada za Istru bio je nastup s istarskim narodnim plesom Balunom u Berlinu na XI. olimpijadi, kada je pred međunarodnim forumom trebalo podučiti hrvatsko onoga našeg kraja. Uspjeh je bio izvanredan, pa je otome i naš list tada mnogo pisao. I danas za ono izdruženje iz istarskoga narodnog života, koja nije mogla u kazalištu biti prikazivana, izdana je u nakladi MHKD.

Ovom našem zaista vrijednom i zaslužnom prijatelju od srca čestitamo na priznanju, koje mu je hrvatsko narodno vodstvo odalo, postavivši ga na čelo jedne od najviših hrvatskih kulturnih ustanova.

Uvjerjeni smo, da će ljubav i simpatije koje je prema našim tešnjama i našem dragom kraju i do sada pokazivao, pokazati u još većjoj mjeri i na novom položaju intendanta hrvatskoga narodnoga kazališta, koje prema njegovoj izjavi ima da postane ustino narodno, dakle svojega svakoga hrvatskog kraja, pa i našeg.

OPOZORILO EMIGRANTOM

Ker so stopile i veljavo številne omejitve glede tujih državljanov, opozarjamo vse emigrante, da se strogo držijo predpisov in naredb, ki določajo hitro izselitev v zaposelite naših ljudi v Jugoslaviji. Vsaka zakasnitev ali kada druga ne točnost v tem pogledu bi mogla v sedanjem času povzročiti znatne težkoc emigrantom.

Vsem emigrantom priporočamo sledeče:

- 1. da obnavljajo v redu in pravočasno dovoljenja za bivanje,
- 2. da predložijo pravočasno in v redu dovoljenja za zaposelite na revizijo in podaljšanje. (Opozarjamo, da se podaljšanje dovoljenj za zaposelite vrši v mesecu maju!)
- 3. da skrbijo za pravočasno izdajo poslovnih knjižic.

Interesenti naj se za vse informacije obrnejo na naša društva.

ZAKLJUČNO PREDAVANJE PRI »SOČE«

Ljubljana. — Društvo »Soča« v Ljubljani bo zaključilo svojo letošnje predavateljsko sezono v dvorani pr. »Levce« v soboto 4. maja t. l. ob 20.30 ur. Kot zadnji predavatelj bo nastopil g. dr. B. Vrčon, katerega izbrni, jasni in stvarni zunanje-politični pregledi so naši publik i v svezem spominu. To pot želji g. predavatelj upoštevati posebne razmere, ki jih je povpsod v svetu ustvarila nova vojna, pa nas bo zato v mislih poveljal po Evropi, ne da bi nam podrobno govoril o razvoju glavnih dogodkov, temveč da bi nam prikazal, kaj smatrajo v teh težkih dneih vsi narodi Evrope, zlasti oni izven vojne, za svojoj prvo skrb: gojitev morale v zaledju, ki je prav v sedanjih vojni najbolj zanesljiv zaveznik vseh malih držav. Temu predavateljevu namenu odgovarja naslov aktualneega predavanja: »Morala zaledja — glavni zaveznik malih narodov«. Predavanje bo predvsem informativno, ker nam bo g. predavatelj na primerih pokazal vsaj sng pozornost povelja današnje evropske države, da menda prečemu vprašanja. Ta večer sodeluje pevski zbor »Sloge« pod vodstvom g. Premelca. Vabljeni vsi »Soča-

Jedno mišljenje o društvenim promjenama u srednjoj Istri

Pod naslovom »Društvene promjene u srednjoj Istri« objavio je V. Bežjak (pseudonim?) u posljednjem broju »Izra« (godina II broj 4 za travanj). Što ga izdaje »Hrvatska naklada« u Zagrebu, krađe članak, koji ovdje radi informacije djelomično prenosimo. Pisac veli: »Eto sam, nedavno u srednjoj Istri, naročito u kraju oko Buzeta, Društvene promjene, koje sam tamo zatekao, upravo u me iznenadile. Nekada su na živjeli po većini hrvatski seljaci, a i nešto talijanski ili potalijančeni seljaka — seljaci u starom smislu te riječi. Hrvatski i talijanski element jako su se sukobljavali. Danas su prilike sasvim drugačije. Znatno pojačanje prometnih veza, naročito sa Trstom, sve veća potreba da se ide u grad za zaradom, dakle sve uži dodir izmedju grada i sela — sve je to sasvim izmjenilo i naše istarsko selo. Eto viša i misu seljaci u starom smislu te riječi, ni po svom mentalitetu ni po svojoj nošnji. Značajna je na pr. pojava da seljačke žene danas dolaze nedjeljom na misu odjevne sasvim gradski i sa šeširima na glavi.

Razumije se da je to samo odraz dubokih ekonomskih promjena. Visoki porozi, od kojih su neki bili nekad sasvim nepoznati u Istri, i razne druge okolnosti dovele su do toga, da je znatan broj seljaka ili sasvim propao ili su bili prisiljeni da svoju vlasnišu zemlju i kuću ustupe banci kojoj su bili dužni, ostajući poslije na toj zemlji i u toj kući ne kao vlasnici nego kao zakupci. Poznato je iz podataka, koje su već prijašnjih godina donosile naše istarske emigrantske novine, da se te pojave zbivaju u čitavoj Istri i da je taj proces osiromašivanja našeg seljaštva prađen planskom kolonizacijom seljaka iz starih granica Italije. — Karakteristično je još, da su seljaci tog kraja poslije pušloga rata jako povelali ustevnu površinu, iskorišćavajući i kultivirajući svako zemljište, ako je lole upotrebljivo. Da to ne čine oni ne bi uopeo mogli živjeti.

Sve je to imalo u srednjoj Istri još jednu vrlo važnu posljedicu: zajednička nevolja, koja nije mimošla ni talijanski element, zbližila je sve njih. U narodu nema više nikakvih ostrih nacionalnih sukoba i svi se ti siromašni ljudi međusobno pomažu, uvjereni, da će nekoro svanuti za njih bolji dan.

Mislili da su ove pojave, koje sam imao prilike promatrati u srednjoj Istri, karakteristične za stanje u čitavoj Istri. Djelomično ih je opazio i u svojim feljtonima opisao i Miho Kravac, koji je imao prilike upoznati se sa stanjem u jugoistočnoj Istri. Zato mi se čini, da bi na pr. naša istarska emigracija morala takve pojave pažljivo studirati, ako želi ostati u stvarnom dodiru sa svojom užom domovinom.

Izmoćei odlomak ovog mišljenja primjećujemo, da ćemo se — ako nam to bude moglo — naći u jednom od narednih brojeva našega lista potanje osvrnuti.

ne, prijatelji in sploh, ki se za to zelo važno predavanje zanimajo. Vstop potlo vsem!

NAŠI POKOJNICI

Smrt vrijednog učitelja Ivana Žica

»Novosti« (Zagreb) zabilježile su ovih dana smrt učitelja Ivana Žica, skromnog narodnog radnika iz Vrbnika na otoku Krku. Žic je umro 20 travnja, u 80. godini života služio je na Krku i Cresu i bio poznat kao savjestan učitelj.

Živio je uvijek povučen, ali kad je trebalo štetovati i rado se odazivao i isticao se među prvima u našim narodnim redovima u borbi protiv »šarčeniaka«, a ta borba bijaše teška i viteška u našim zapadnim stranama. U mladim svojim danima sudjelovao je vrlo često kao omiljeni pučki glumac na različitim priredbama hrvatskih čitaonica po otoku Krku, a u tu je svrhu i sam sastavio nekoliko pučkih komada. Pod starost je vodio i vrbničke Gospodarsko društvo i Posušinju, a s drom Dinkom Trinaševićem uredio je i knjižnicu obitelji Vitezić u Vrbniku, u kojoj je i danas iz crkve, jer bijaše vanredno religiozan — nadiradio boravio i koju je strancina vrlo rado i spremno nakazivao.

Kad je Jugoslavenska akademija izdala Antuna Radića »Osnovu za sukobljenu narodna života i običaja«, bio je među prvima, koji su se pozivu Akademije odazivali te je sastavio u vrbničkom zboru opsežnu radnju o Vrbniku i Vrbničanima.

† MARIJA SEMELIĆ
U subotu 21. travnja umrla je u Zagrebu u 82. godini života Marija Semelić rođena Magašić. Rodom je iz Baške na otoku Krku, ali se je još kao dječak preselila u Poreč, gdje joj je ujak Nikola Pajalić bio stolni kanonik. Po ujakovoj smrti došla je svome bratu učitelju Magašiću u Premanturu, gdje se je i udala za trgovca Božu Semelića. Ovde je živila do iza rata, kad se preselila svoje sinu u Zagreb.

Pokojnica je uživala veliko poštovanje među susjedima, jer je bila mirna, blaga i dobra žena, a naduće njezina majka. I njezinu kuću bilo je sjedište hrvatske čitaonice u Premanturu.

U hraliko je bila postojedna od materijalnih neduža, u toliko je više trpjela i duševno i fizički. Vreć prve dane svjetskog rata bio je zatvoren uzvone jedine sin Božo i za cijelo vrijeme rata vićen po zatvorima i logorima. Poslije rata nije ni pravo došao kući, već je morao da napusti rođno mjesto, pa se nastanio u Zagrebu. Kroz godinu se je skrblna majka strepila za njegov život. Ostavljena sama, bez ikoga igdje tužni je spreu morala ostaviti i ona svoj Premanturu i doći k sinu. Dnešnje smirna nije ni ovdje uživala u sreći, jer je dugi niz godina bila bedušu prisiljena uz krovu, dok je arantovni zakon priredio nije oshodilo svih patnja. Brojni listovi aprtali su je u ponedjeljak na zadnji počinak na Mirnoj — Počivala u miru, a njezinom sinu Božu, unuku Branku i snahi Luci naše saučestje!

OSOBNE VIJESTI

Zagreb — Na zagrebačkom sveučilištu promoviran je na čast doktora sveučkune medicine naš zemljak g. Savo Zlatić, sin umirovljenog ravnatelja Građanske škole Matka Zlatića, nekadašnjeg dugogodišnjeg učitelja u Lanišću. Čestitamo!

Spomini Alojzija Lasciaca

Ime Lasciac je u spominu vsem našim primorskim rojakom iz predvojne i emigrantske dobe. Saj je A. Lasciac preživjelo svo svoje 37 let dolgo uradniško kariero izključno na Primorskem, najprej kot praktikant pri glavarstvu v Gorici in Sezani, nato kot komisar v Tolminu in glavur v Malem Lošinjju, za tem zopet v Gorici, takrat kot komisar in glavarev namestnik, nato v Trstu kot namestništveni tajnik in v Poreču kot glavur, dokle ga niso pozvali kot višjega policijskega svetnika k policiji v Trstu, jer je bil dejansko nekaj let njen ravnatelj. Nato je postal namestništveni svetnik v Trstu in je kot tak zastopal vladu v tržaškem mestnem svetu in deželnem zboru. Čestokrat je nadomesteval v njegovi odsotnosti samega namestnika. Po izbruhu vojne v Italijo je po ukazu zapustil Trst in nadzoroval akcijo za begunce v zaledju, dokle ni pristal na svojom upokojitve kot državni uradnik z naslovom namestništvenega podpredsednika in je po razpustu deželnega zbora prevzel predsedstvo deželne upravne komisije za Istru. V tej funkciji je dočekal konec vojne.

Sedaj je izdal v nemškem jeziku svojem spomine pod naslovom »Erinnerungen aus meiner Beamtencareer« in Oesterreich in den Jahren 1881.—1918.« (Samozaložba, Trst 1939, str. 263). V tej knjigi se izražva vsa tragika človeka, ki je hotel služiti dvema gospodarstvom, ki je hotel na eni strani biti dober avstrijski uradnik, na drugi strani pa veljati za prijatelja italijanskih iradentov. Avstrija je je ponovno pretorala, med vojno proglasila za politično nezanesljivega in ga zato odstranila iz

Trsta, pozneje pa kot predsednika upravne komisije za Istru celo aretirala zaradi veleizdaje. V Italiji, ki je prevzela mesto prejšnje Avstrije na Primorskem, je tudi moral doživeti razočaranje in najhujše napade celo v tisku. Protí tem napadom je pred leti izdal kot rokopis manjšo knjižico za razne politične faktorje in za ožji krog prijateljev. Iz te knjižice so nastali sedanjí nemški spomini, Lasciacoava tragika pa je tem večja če pomislimo, da je on, ki se v knjižici izdaja za Italijana furianskega pokojnika, dejansko po rodu slovence, sam so Lascijci doma okoli Kranjske in od kraja se menda preselili v Gorico tudi njegov oče. Morda se je tega svojega pokolenja spomnil Lasciac tedaj, ko je iskal zavetišča med Jugoslavoani, katerim ni bil nikdar posebno naklonjen in proti katerim ima tudi v svojih spominih marsikatero pikro besedo. Še je temu ali onemu primorskemu rojaku v spominu, kako se je na nekem zborovanju v Ljubljani leta 1919. skrivlval za hrabrom bívšega tržaškega policijskega ravnatelja Mahkoveca, ko so ga zapazili Istrani in zahtevali njegovo odstranitev.

Toda ne glede na dejstvo, da je Lasciacoava knjiga predvsem nekaj obrambni spis proti bolj ali manj utemeljenim napadom z Italijanske strani, vsebuje vendar toliko zanimivega gradiva tudi za našo zgodovino na Primorskem, da jo bo moral prelistati vsakdo, ki se bavi s temi problemi. Našel bo v njej razlago glede marsikateroga vprašanja, ki bi nam sicer bilo manj jasno, tako n. pr. glede imenovanja Nemca dr. Nagla in za njim Kranjca dr. Karlna za tržaškega škofa. V obeh primerih je imel Lasciac sam svoje prste vmes. Po smrti škofa Sterka v Trstu je on prepredil, da bi bil imenovan za njegovega naslednika italijanski dekan v Novemgradu v Istri Druscovich, ker je ta ni

zval nemščine, in je ta argument uveljavljal celo proti volji tedanjega namestnika Rinaldinija. Obratno pa ni imel nobenega pomisleka proti imenovanju Nemca Nagla na to mesto, dasi je bil direktno vprašan, ali ne bi zaradi tega imenovanja Slovenci in Hrvatje v Istri utegnili odpasti od katoliške cerkve in prestopiti k pravoslavju.

Lasciac je kot glavur v Lošinjju bil najvnetejši zagovornik odloka tržaškega namestništva, ki je župnim uradom v Istri prepovedal vpisati v matične knjige hrvatske in slovenske primlike v gajici, in še v svojih spominih obžaluje, da ni tedanjí namestnik baron Petris po nekem svojem obisku na Lošinjju, kjer ga je hrvatsko prebivalstvo prijazno sprejelo, dalje insistiral na izvršitev tega odloka. Prav zaradi tega sovražnega zaščivanja Lasciacoa proti Hrvatom v Istri ga je ostro napadel v dunajškem parlamentu istrski poslanec Vitezić. Italijani in z njimi Nemci so insistenti proti Viteziću tako hajko, da je moral predsednik sejo za deset minut prekiniti in, ker tudi po zopetni otvoritvi ni bilo konca kriku in vika, sejo zaključiti. Lasciac se hvali v svojih spominih, da za časa njegovega skoraj triletneega predsedovanja upravni komisiji za Istru, ko je bil torej dejansko edini odločujoči faktor v zadevah deželne avtonomije, ni ustanovil nobene nove slovenske ali hrvatske šole v Istri, temveč da je dal odpreti samo tri ali štiri šole, ki jih je odobril še prejšnji deželni zbor.

Prav tako je Lasciac pod pritiskom tedanjega tržaškega župana Valeria in podžupana Brocchija kot namestnikov namestnik leta 1910. prepovedal pohod Slovencev in Hrvatov skozi Trst o priliki neke obletnice Narodne delavske organizacije in je zahteval, da mora parkiz g.osti iz Pulja pristati v prosti lukl, kjer sicer pristajajo samo tovrne ladje.

Svojemu sovražstvu do Slovancov daje Lasciac duška tudi v svoji knjigi, bodisi da osmeši slovenske poslance v tržaškem mestnem svetu in deželnem zboru, kakor da bi bili samo kmetije v prazniški obleki, ali ne da očita Hrvatom, da so bili vinjeni, ko so v Poreču izročili ministru Badenju peticijo za hrvatske šole v Istri. Še danes ni odpustil Krčanom, da so o priliki deželnozbornskih volitev l. 1890. priredili večjo godbo pred njegovim stanovanjem in mu razbili šipe na oknih, ter jih vprašali, ali se jim sedaj bolje godi pod srbsko silovladno!

Le na dveh mestih govori vsaj nekoliko simpatično o Slovancih, namreč tedaj, ko opisuje prihod sedaj še živečega dr. Červarja in drugih istrskih oposlancev leta 1918. na tržaško namestništvo in ko pripoveduje o nastopu poslanca dr. Rybarša v tržaškem mestnem svetu o priliki nekega konflikta med italijanskimi nacionalističnimi in socialističnimi svetovalci. Morda mu je v obeh primerih ugajala pikrost njunih besed. Saj je Červar vsemu namestništvu na ves glas naznanjal svoj prihod z izpadi proti tedanjemu namestniku Friesu-Skeentnu, ki niso v nobenem parlamentarnem slovarju in med katerimi sta bili znani tržaški izraz »...« in namig na namestnikovo izredno razvito zadnjico se najbolj neodožni. (Prevod Lasciacoavega poročila o obisku pri tržaškem namestniku je objavila v zadnji številki »Istra«). Leta 1907. je nastal oster spor v tržaškem mestnem svetu, ker so italijanski socialistični svetovalci očitali županu, da se je brez sklepa mestnega sveta poklonil nadvojvodini Mariji Jožeti, materi pomejšega cesarja Karla, in ji celo poljubil roko.

(Konec prihodnjic)